

Want zij wenschen tenslotte niet het onderwijs, voor- zoover het maar éénigszins mogelijk is, vrij te maken van den Staat. Zij zien inderdaad de taak van de Overheid ruimer, dan wij dat mogen doen. Maar zij willen wel verandering, omdat zij ook gezien hebben, dat het zoo verkeerd gaat, en nog wel meer verkeerd voor het openbaar onderwijs, dan voor het bijzonder.

Daarom kan ook de geheele commissie uitspreken: „Het is dringend noodzakelijk, de bij het onderwijs belanghebbenden (spat. v. mij, M.) rechtstreeks in te schakelen bij het tot stand brengen van hervormingen op onderwijsgebied.” (pag. 2 v. h. rapp.). Over deze woorden zijn allen het eens, maar in verband met het verschil over den omvang van de overheidstaak bedoelt men niet — kan men althans niet bedoelen — hetzelfde met „de bij het onderwijs belanghebbenden.” Wanneer dus Dr D. zich met recht verheugt over de overeenstemming in het eerste gedeelte van punt V van het Rapport, de taakomschrijving van den Staat, dan had hij ook met kracht zich moeten verheugen over de overeenstemming in het tweede gedeelte van dit punt, de taakomschrijving van het verordenend lichaam, d.w.z. van de bij het onderwijs belanghebbenden. Want heel dit lichaam „fungeert” volgens de eigen woorden van Dr D. op pag. 11, „als een staatsorgaan”. En daar gaan nu de wegen van openbaar en bijzonder onderwijs uiteen. De bij het onderwijs belanghebbenden zijn niet allereerst te karakteriseren als staatsburgers, die met het onderwijs dienen het belang van den Staat, maar als ouders, die hun kinderen onderwijzen, omdat zij zijn het erfdeel des Heeren, en opdat zij tot Zijn dienst bereid zullen zijn. Verordeningen „die aan dit onderwijs vorm en inhoud geven” (pag. 4 v. h. rapp.) kan men niet toevertrouwen aan een dergelijk Lichaam.

Want het fungeert niet alleen als een staatsorgaan,

maar het doet ook in het geheel geen recht aan de ouders. In de Kamer voor het V.H.M.O. zou n.l. volgens de voorgestelde regeling onder de 26 leden één ouder van Prot.-Chr. zijde zitting hebben. En of dit lid van die Kamer dan ook nog zitting verkrijgt in den Onderwijsraad, die de verordenende bevoegdheid zal bezitten, is zeer twijfelachtig. Maar is dit na alles, wat er verder scheef getrokken is, ook nog maar van eenig belang?

Bij de vorming van den Onderwijsraad uit de leden van de vier verschillende Kamers voor het Lager, Nijverheids-, Voorber. Hooger en Midd., en het Hooger Onderwijs, vindt men enkele malen de bepaling, dat van een tweetal vertegenwoordigers van een bepaalde groep er één dient te zijn van het bijzonder en één van het openbaar onderwijs. Daarmede is alvast het gehele bijzonder onderwijs als één groep gelijkgeschakeld.

Maar welke waarde hecht men eigenlijk nog aan een evenredige vertegenwoordiging, wanneer men toch er in berust, dat de eenig goede norm wordt losgelaten bij de beoordeeling van de aan de orde gestelde vragen?

U hebt zoo juist gezien, hoe Dr D. zelf meent, dat de maatstaf voor de begrenzing van de Overheidstaak voor ons moet zijn gelegen in de conclusies van de conferentie te „Birkhoven”. Maar; wanneer men in de commissie over deze zaak moet beslissen, constateert hij, dat deze voor de commissie natuurlijk niet het richtsnoer vormden.

Diezelfde „welwillende”, maar in den grond der zaak hardvochtige levenshouding, omdat zij den tegenstander niet dringt tot onderwerping aan het Woord Gods, vinden we ook zeer duidelijk terug bij het bespreken van een andere kwestie in de commissie, waarvan Dr D. ons vertelt op pag. 15. Daarbij blijkt tevens hoe ver de leden in „levensbeschouwing” uiteen gingen.

Kampen.

H. M. MULDER.

DE CRISIS VAN HET GEZAG

in het bedrijfsleven (X)

POLITIEK EN SOCIAAL LEVEN

Wij grijpen nog even terug op den laastten zin uit ons vorig artikel: De rentmeester Gods, dien wij eigenaar plegen te noemen, behoeft zijn onderneming niet ter wille van de onderneming als gemeenschap te laten ruïneren. Hij behoudt zijn volle rechten, of juist: zijn volledig mandaat, zoo al niet bij volken en overheden, dan toch bij God.

God de Schepper en Onderhouder gaf de door Hem in het aanzijn geroepen goederen der aarde volgens Gen. 1: 28 in exploitatie en beheer aan den mensch. Sinds dien dag kunnen wij de goederen der aarde niet meer los zien van hun beheerders. In de ontwikkeling der geschiedenis is er vervolgens separatie gekomen tusschen de menschen onderling en de goederen, die zij beheeren. Dat begon al bij Kain en Abel; de één was een landbouwer, interesseerde zich voor planten en gewassen, de andere was een schaapherder en trok het vee tot zich, om dat te verzorgen. De menschen bleken te gaan verschillen in van God ontvangen aanleg en ontwikkeling, in gaven en talenten. Er kwam dus splitsing in het beheer der goederen der aarde, niet alleen naar de soort der goederen, maar ook in omvang en betekenis. God had meer dan één zegen, en deelde uit in groote verscheidenheid. De één ontving gaven van verstand en wetenschap, de ander van vaardigheid tot het ambacht. De één werd bestuurder van vele goederen, werd een machtig herdersvorst als Job, van wien wij lezen in Job. 42: 12 dat „de HEERE Jobs, laatste meer zegende dan zijn eerste; want hij had veertien duizend schapen en zes duizend kameelen en duizend juk runderen en duizend ezelsinnen”. De ander kreeg een plaats van God onder het dienstvolk van Job, waarvan wij lezen in Job 1: 3 „ook was zijn dienstvolk zeer veel”. Een machtig grootte onderneming, die zaak van Job, zouden wij in onze taal van nu zeggen, hij had ook zeer veel arbeiders in zijn dienst. Nu lees ik evenwel nergens in de Heilige Schrift van die rechtvaardige orde, uitvinding van de twintigste eeuw, dat bij dat alles een ondernemingsraad noodzakelijk behoorde, met zijn bevoegdheden en zijn recht van inzicht in alles, en het verslag van den ondernemer over den gang van zaken aan den ondernemingsraad, ook niet in zulk een onderneming, waar het dienstvolk zeer veel was.

Een vorig maal wees ik er ook reeds op, dat wij hier te doen hebben bij dat „ondernemings”-begrip met een filosofische onderscheiding, en niet bepaald met een Schriftuurlijke.

Daarmee is nog wel geen kwaad gezegd van dat ondernemingsbegrip; maar wanneer de Schrift het ons niet oplegt, dan mogen wij er volop kritisch tegenover staan. In een artikel in het dagblad TROUW van 2 Nov. 1948 schreef de heer M. Ruppert: „Wat noodig is, is: bezinning in het licht van het Woord van God. En vooral noodig is: volstrekte gehoorzaamheid aan het Woord van Hem, Die ons in Christus tot Zijn kinderen verheft — ook de arbeiders — en Die wil, dat er tusschen Zijn kinderen gemeenschap is, ook tusschen degenen, die aan deze zijde van het graf ondernemer en arbeider zijn”. Dat enkele tusschenzinnetje „ook de arbeiders” is in zijn nietszeggendheid veelzeggend, want wanneer men teruggaat naar Genesis 1: 28 dan wordt het totaal overbodig, omdat dan alle menschen

immers weer gezien worden als arbeiders Gods. Dat er gemeenschap moet zijn tusschen patroon en arbeider, tusschen ondernemer en ondergeschikte, dat erkennen wij op grond van de Heilige Schrift gaarne, omdat het tweede gebod, gelijk aan het eerste, van de hoofdsom der Wet is: den naaste lief te hebben als zichzelf. Doch al belijden wij dit gaarne, daarom betekent dit nog niet, dat wij noodzakelijk die filosofische constructie van het goed-in-beheer van den naaste of van vele naasten als een „onderneming als gemeenschap”, gedacht zooals wij een vorig maal zagen, niet als zelfstandigheid maar wel als realiteit en dan met bestuurs- en beheersrechten over dat goed van den naaste, dat men dan noemt „de onderneming in vermogensrechtelijken zin”, ook moeten aanvaarden.

Men staat nogal gauw klaar om hùn, die in zaken van eigendom of rentmeesterschap over dien eigendom en dat rentmeester zijn het gesprek willen laten gaan (omdat God Zelf mensch en scheppingsgoederen samenbracht en wat God samenvoegt zal de mensch niet scheiden) — toe te dichten, dat zij belast zijn met Romeins-heidensche eigendomsbegrippen. Zoo de Hoofdredeactie van „Trouw” in het nummer van 12 Nov. 1948, wanneer zij beantwoordt de kritiek, uitgebracht door tal van briefschrijvers op de artikelen in genoemd blad van den heer Ruppert. Zij schrijft toch: „Dat deze eigendomsgedachte uit 't Romeinsche heidendom stamt en dat zij in de Fransche revolutie opnieuw een triomf in onze wereld behaalde, ontgaat hun. Dit moest anders wel tot een beetje nadenken stemmen. Het minste wat gevraagd mag worden, is toch wel een kritische instelling ten aanzien van wat heidendom en Revolutie hebben uitgebroed. En zeker moeten wij dat gebroed niet zoo maar tot een Christelijke waarde verklaren, en alles wat zich daartegen keert, doodslaan met woorden als socialisme en communisme”.

Wanneer ik nu zeg: ik aanvaard geloovig onderworpen, ook ten aanzien van den Job uit mijn dagen, wanneer Gods Woord mij daarop dit bepaalde licht laat vallen: God zegende Job en ook was zijn dienstvolk zeer veel, heb ik dan een heidensche eigendoms-gedachte, ook wanneer ik daarbij bedenkt, dat die Job van vroeger en van nu als gezegende des Heeren en als zijn mandataris over die goederen volledig de baas is en niet die filosofisch geconstrueerde „onderneming als gemeenschap” van hem en zijn dienstvolk?

Wij moeten inderdaad een kritische instelling hebben; dat ben ik met de Hoofdredeactie van dat blad eens. Mijn bezwaar is alleen, dat zij het zelf niet genoeg in praktijk brengt, en daarom zou ik willen aanraden, maar eens te beginnen, een serieus onderzoek naar dat z.g. Romeins-heidensche eigendomsbegrip. Want wat dat precies betekent, dat zegt deze hoofdredeactie in dit artikel niet aan haar lezers; en dat leidt er nu alleen maar toe, dat men zulke dikke woorden ondoordacht gaat overnemen en als goede pasmunt gaat uitgeven. Daarin volgt men den menig Christelijk schrijver over deze dingen na, die het ook al voldoende acht, wanneer hij maar die woorden „Romeins-heidensch” uitsprekt in-dezen. Maar men moet ook den heidenen recht doen; en dat Romeins heidensche eigendomsbegrip is nu eenmaal, wat zijn juiste interpretatie betreft, een veel om-

streden zaak. In zijn reeds eerder genoemd boek „Eigendomsrecht en Eigendomspllicht” brengt dr J. H. Gilissen ook dit Romeins-heidensche eigendomsbegrip ter sprake. Na opgemerkt te hebben, dat velen dit begrip bestreden met de woorden van Rudolf von Jhering te citeeren uit zijn „Der Geist des römischen Rechtes”: „De geest van het Romeinsche recht is de uitdrukking van grandiooze zelfzucht” of met een aanhaling van het gezegde van Bluntschli „De ziel van het Romeinsche eigendomsbegrip is eenzijdig en is egoïsme van het individu, dat nergens rekening mee houdt” — toont hij vervolgens aan, dat deze opvatting verband hield met een bepaalde vertaling van de Romeinsche eigendomsdefinitie: „Ius utendi et abutendi” als „het recht tot gebruik en misbruik” (blz. 113). Nu moet toegegeven worden, dat wanneer men in rekening brengt, dat 't Romeinsche privaateigendomsrecht altijd vastgehouden heeft aan het beginsel: „Salus publica suprema lex”, het algemeen welzijn is de hoogste wet” zich dit niet laat rijmen met een gelijktijdig gehandhaafd rechtsbeginsel van het „Ius utendi et abutendi” als een recht tot gebruik en misbruik van den privaten eigendom. Dr Gilissen merkt zelf te dien aanzien op: „Volgens de letter is daarom deze vertaling wel mogelijk, maar reëel is zij eigenlijk niet bestaanbaar”, en dat wel omdat „al beteekent „Ius abutendi” letterlijk een recht tot misbruik, een recht tot misbruik onzin is, omdat een misbruik wel vrij kan zijn van wederrechtelijkheid, maar toch nooit gerechtigd is.” De schrijver vervolgt dan: „Veelmeer beteekent „Ius abutendi” het recht om een zaak te verbruiken. De quasi-definitie van „Ius utendi et abutendi” wil dan ook zeggen: „Het recht om een zaak te gebruiken en te benutten, en om deze zoo te gebruiken, dat zij opgeteerd en heelemaal verbruikt wordt” (blz. 114). Hier citeert de schrijver bijkbaar Von Nell Breuning S. J. in diens „Kirche und Eigentum”, één van zijn „Wirtschafts- und Sozialpolitische Flugschriften” (München-Gladbach 1929—1930). Na nog een R.K. bestrijder van het verkeerd opgevatte Romeins-heidensche eigendomsbegrip n.l. Vermeersch S. J. te hebben besproken in dit verband, merkt dr Gilissen op: „De uitdrukking „Ius abutendi”, die tot zooveel misverstand en strijd aanleiding heeft gegeven, beteekent niets anders dan het recht om over de substantie van de eigen goederen te beschikken. Dit recht oefenen wij allen, tot welke richting wij ook behooren, zonder angst uit, wanneer wij bijvoorbeeld ons rechtmatig verkregen brood eten” (blz. 115).

Wanneer wij nu tegen het Romeins-heidensche eigendomsbegrip toch onzerzijds stelling nemen, dan doen wij dat hoofdzakelijk om tweeërlei reden. Hier gaan wij ook verschillen van dr Gilissen. Zijn beoordeeling van het Romeins-heidensche eigendomsbegrip kan als volgt worden weergegeven met zijn woorden: „Dit begrip is als zoodanig niet heidensch; het kan hoogstens neutraal worden genoemd; en het is aan ons, daar een Christelijke in plaats van een heidensche ziel in te storten, en niet alleen een individuele, maar ook een sociale natuur er in te zien. Het Germaansch-rechtelijk eigendomsbegrip is rijker aan ethischen inhoud. Het Romeinsche begrip mist dezen inhoud, en is in zedelijk opzicht neutraal en onverschillig” (blz. 259). Met dat instorten van een christelijke inhoud in een op zichzelf neutraal begrip, hebben we de bekende R.K. leer, dat het bovennatuurlijke het natuurlijke wijdt en heiligt voor ons. Al willen wij een onderscheiding tusschen het juridische en ethische in deze discussie over het Romeinsche eigendomsbegrip aanvaarden, wij kunnen nimmer ermee accoord gaan, dat dit een scheiding wordt; en daarom gelooven wij ook niet aan een ethisch ledig of neutraal eigendomsbegrip.

Ons eerste bezwaar tegen het Romeins-heidensche eigendomsbegrip is dan, dat, wanneer wij met de Heilige Schrift God als den Eigenaar belijden, en den mensch als Zijn rentmeester erkennen — en al doen wij niets af van dat rentmeesterschap en gaan wij het allerminst „vergemeenschappelijken” — wij een „Ius abutendi” als recht tot opteeren en heelemaal verbruiken niet kunnen aanvaarden, aangezien in zulk een eigendomsdefinitie wel gesproken wordt van het recht van consummeeren, doch niet van de plicht tot consolidereeren en conserveeren, welke plicht er voor den rentmeester in de eerste plaats ligt. Ons tweede bezwaar is gelegen in dien Romeinschen rechtsregel van het „salus publica suprema lex”, het algemeen welzijn is de hoogste wet. Wanneer de mensch niet meer is dan rentmeester, dan is de hoogste wet de geopenbaarde Wil van den Eigenaar, God. En hiermee spelen wij, die ons in zekeren zin door het aangehaalde betoog van den Hoofdredeactie van TROUW, hoewel niet tot de genoemde briefschrijvers behoorend, als mede aangevallen beschouwen, den bal terug. Want ook in dat spreken van „de onderneming als gemeenschap” met den daaraan gegeven inhoud en de voorgestelde inrichting van het daarvoor gedachte gemeenschapsrecht, zooals deze in de verschillende plannen voor publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie voor ons ligt, met medezeggenschap voor den arbeider en de arbeidersorganisatie, beluisteren wij veelzins dat geluid van het „Salus publica suprema lex”, het algemeen welzijn is de hoogste wet. En ook dát wijzen wij als Romeinsch heidensch af.

P. GROEN.

Amice

Wij zit daaronder.

In het las ik, heeft bez Geen w leider in heeren te nu, van d jeugd?

Daar z wetensch met dit p aantal ge taak wij dag groei Naar l zorgdheid Daar is der publi kunnen d

Daar z vallen me sociale kv of de jon Nu bre moet geze Zoo las over de f Diepe z bleem hee dat de f de h e i d. Ik de letter eigenlijk

Maar o en vindin Daar i schreven: schrijver stelde een zienswijze en den di som, dat ontstaan irrationee

Ik moet lofte krey zelfs een dus niets hun gepri O die psy Dit nu Daar is het Kams voor een wijs en o een jeugd, bereikt, d paalde in Een K minister, nologie be ler zal de De hee door den r staan hier kent, geer bemoeiing willen m vragen da den?

De arbe wat soort mee vele constateer nog veel g Er wor en er zul worden be die een on chologisch Zoo ga men ook e te maken, Daar is Er zal du dekking, bestond. V hardhandl er echter

Voor die kampen. I weken „ge leen van s partuclier voor den s En als werk moe wel gewel Zoo'n is